

שיעור מקרי הרצח בישראל: מגמות עכשוויות והשוואה בין-לאומית

אלכס וינרב, אבי וייס, לביב שאמי וניר קידר

מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל

מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל הוא מכון מחקר עצמאי ועל-מפלגתי שמקום מושבו בירושלים. המרכז עורך מחקרים איכותיים בנושאי חברה וכלכלה בישראל ומפתח חלופות חדשניות למדיניות ציבורית. מטרת המרכז היא להעשיר באמצעות מחקר את השיח הציבורי המלווה את תהליכי קבלת ההחלטות במדינה ולהשפיע על המדיניות למען קידום רווחתם של תושבי מדינת ישראל. המרכז הוקם בשנת 1982 ביוזמתם של הרברט מ' סינגר, הנרי טאוב וארגון הג'וינט האמריקאי.

המרכז ממומן באמצעות קרן צמיתה שהוקמה על ידי קרן הנרי ומרלין טאוב, קרן הרברט ונל סינגר, ג'יין קולמן, קרן משפחת קולקר-סקסון-הלוק, קרן משפחת מילטון א' ורוזלין ז' וולף וארגון הג'וינט האמריקאי. המרכז מקבל גם תמיכה שנתית נדיבה מתורמים פרטיים, מקרנות ומפדרציות יהודיות.

הפרסומים של מרכז טאוב הם על דעתם ועל אחריותם של מחבריהם בלבד. אין בהם כדי לחייב את המרכז, את חבר הנאמנים שלו, את עובדיו האחרים ואת התומכים בפעולותיו.

כתובת המרכז: רחוב האר"י 15, ירושלים

טלפון: 02-567-1818

פקס: 02-567-1919

דואר אלקטרוני: info@taubcenter.org.il

אתר אינטרנט: www.taubcenter.org.il

שיעור מקרי הרצח בישראל: מגמות עכשוויות והשוואה בין-לאומית

אלכס וינרב, אבי וייס, לביב שאמי וניר קידר

מבוא

בשנת 2023 עלה מספר מקרי המוות מאלמות בישראל באופן דרמטי. חלק ניכר מהעלייה נבע ממאורעות 7 באוקטובר: כ-1,150 איש ואישה נרצחו באותו יום. כמעט 200 חיילים נהרגו בקרבות עד סוף השנה, וזאת נוסף על 35 ישראלים שנהרגו בפיגועי טרור במהלך השנה.

במאמר זה נתמקד בקטגוריה אחרת של מוות אלים: רצח שאינו תוצאה של אירוע טרור. 299 אנשים נרצחו בישראל בשנת 2023, יותר מפי שניים ממספר הנרצחים בשנת 2022. רוב הרציחות התרכזו באוכלוסייה הערבית, שחוותה עלייה חסרת תקדים במספר מקרי הרצח. 233 ערבים נרצחו במהלך שנת 2023, לעומת 109 בשנת 2022, 126 בשנת 2021 ופחות מ-75 בשנה בשנים שקדמו ל-2019. עם זאת, חשוב לציין כי העלייה במספר הנרצחים בישראל לא אירעה באוכלוסייה הערבית בלבד. בקרב האוכלוסייה היהודית בישראל (לרבות אנשים המסווגים על ידי הלמ"ס "אחרים" או "חסרי דת")¹ היו ב-2023 66 מקרי רצח – לאחר ירידה ארוכת טווח במספר מקרי הרצח, מ-46 בשנת 2016 ל-38 בשנת 2022.²

* פרופ' אלכס וינרב, ראש תחום הדמוגרפיה ומנהל המחקר, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל; פרופ' אבי וייס, נשיא מרכז טאוב והמחלקה לכלכלה, אוניברסיטת בר-אילן; ד"ר לביב שאמי, חוקר בכיר במרכז טאוב, חבר סגל בחוג לכלכלה באקדמית גליל מערבי ומרצה בחוג לכלכלה באוניברסיטת חיפה; ניר קידר, מנכ"ל מרכז טאוב.

- 1 בכל מקום במאמר שכתוב "יהודים" הכוונה ל"יהודים ואחרים".
- 2 הנתונים על מספר מקרי הרצח לתקופה שבין 1 בינואר 2016 ו-31 בדצמבר 2023 לקוחים מנתוני המשטרה שפורסמו על פי חוק חופש המידע (בקשות מס' 949/23, 1106/23, 5/24).

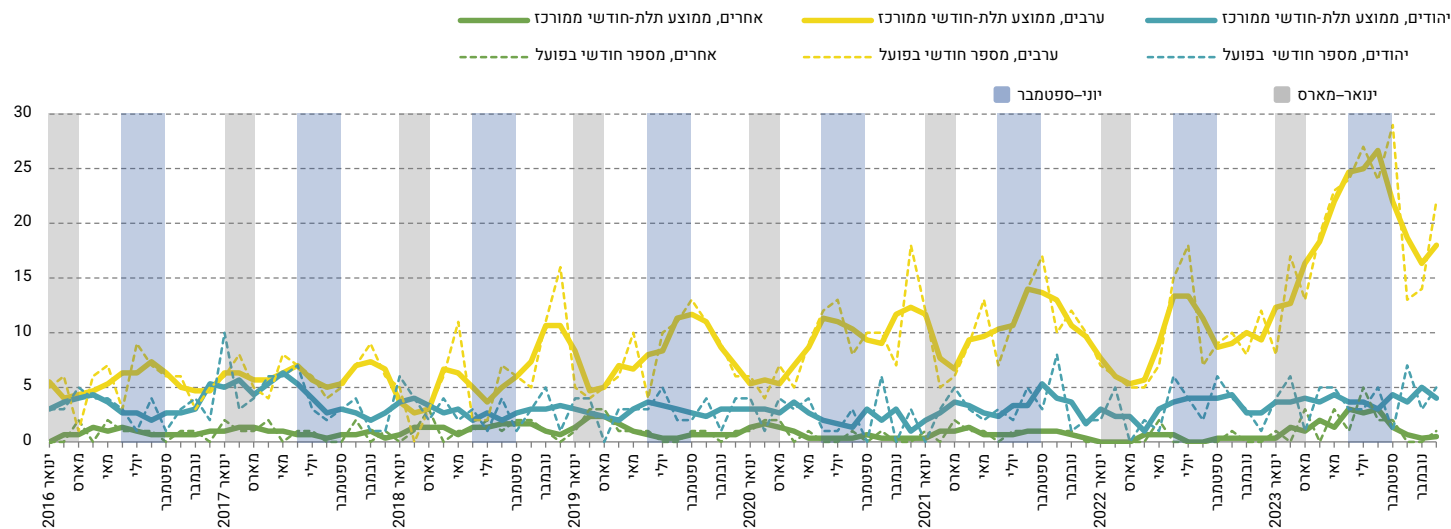
כפי שרואים בתרשים 1, העלייה במספר מקרי הרצח לוותה בשינוי בעונתיות הרצח, לפחות באוכלוסייה הערבית. בשנים קודמות, מספר מקרי הרצח באוכלוסייה הערבית נטה להגיע לשיא בחודשי הקיץ (2016, 2019, 2021, 2022), ואף לשיא כפול – בקיץ ובסתיו (2017, 2020). לאחר שיאים אלו היה מספר מקרי הרצח יורד משמעותית במהלך חודשי החורף (ינואר-מארס) – בדרך כלל אל פחות ממחצית המספר בחודשי השיא. ירידות אלו ניכרות בתחילת 2016, 2018, 2019, 2020, 2021 ו-2022. מה שמייחד את שנת 2023 הוא שמספר מקרי הרצח טיפס בעקביות מדצמבר 2022 ועד ספטמבר 2023, שבו נרצחו 29 ערבים. לאחר מכן ניכרת צניחה חדה ל-13 מקרי רצח באוקטובר ול-14 מקרים בנובמבר – מעט מעל הממוצע העונתי בשלוש השנים הקודמות – אך בדצמבר טיפס המספר שוב ל-22 מקרי רצח. יש לציין כי באוכלוסייה היהודית והאחרת, ל-7 באוקטובר לא הייתה השפעה ניכרת על מספר מקרי הרצח.³

מבחינת המדיניות הציבורית, הגידול המהיר במספר מקרי הרצח בישראל, בייחוד באוכלוסייה הערבית, מצביע על כשל מוסדי. במאמר זה אין בכוונתנו לדון בכשל הזה או במקורותיו; בכמה מן הגורמים לו עסקנו במחקר קודם שהתמקד בחברה הערבית, שם גם הזהרנו מפני ההחמרה הצפויה באלימות.⁴ תחת זאת אנחנו מבקשים להבהיר כאן כמה היבטים של המחלוקות בנוגע למספרים כדי לסייע לפשט את הפרשנות באשר לחשיבותם של האירועים האלה, לנטרל חלק מן הטעונונים ולכוון את מדיניות ההתערבות העתידית באופן יעיל יותר.

3 אנחנו אומדים את העונתיות – כלומר, התקופה בין שיא לשיא – באופן רשמי באמצעות המודל "רכיבים בלתי נצפים" (Unobserved Components Model – UCM). באוכלוסייה היהודית ובאוכלוסייה האחרים האומדנים אינם מתכנסים, דבר שמעיד על היעדר מגמת עונתיות ברורה. באוכלוסייה הערבית המחזור מוערך בין 3.8 ל-4.2 חודשים כאשר הוא נמדד על פני 5, 6 או 7 השנים הראשונות של סדרת הנתונים. כאשר כוללים בהערכה את שנת 2023 המחזור מזנק ל-9 חודשים – מה שמאשר שהיה שינוי משמעותי ברכיב העונתי בשנת 2023.

4 במחקר שפרסמנו בדצמבר 2021 תיארנו את העלייה בשיעור מקרי הרצח באוכלוסייה הערבית בישראל כתוצאה צפויה של חוסר האיזון במבנה הגילים באוכלוסייה זו. כתבנו שם כי כאשר "משקלה של האוכלוסייה הערבית הצעירה בכלל אוכלוסיית ישראל מגיע לשיאו, ההבדלים המגדריים בתחום ההשכלה גדלים ושיעורי התעסוקה בקרב גברים ערבים צעירים יורדים. שילוב זה של חוסר איזון דמוגרפי ויתרון גובר לנשים בתחום ההשכלה מסביר חלקית את העלייה הנמשכת בפשיעה אלימה". המחקר נחתם בקריאה לקובעי המדיניות להתייחס ישירות לנושאים הללו. אם לא יעשו כן, הזהרנו, החברה הישראלית כולה תשלם את המחיר בהתגברות האלימות. ראו וינרב, 2021.

תרשים 1. מספר חודשי של מקרי רצח, 1 בינואר 2016 עד 31 בדצמבר 2023, לפי תת-אוכלוסייה

מקור: וינרב ואחרים, מרכז טאוב | נתונים: משטרת ישראל לפי חוק חופש המידע (בקשות מס' 1106/23, 949/23, 5/24)

נעשה זאת בשני שלבים. תחילה נדון במדדים השונים המשמשים למעקב אחר מגמות במקרי רצח. זה כולל הן את ההבחנה המקובלת בין העלייה **במספרים מוחלטים** – הסטטיסטיקות שהזכרנו לעיל – ובין העלייה **בשיעור מקרי הרצח**; והן את ההבחנה המובנת פחות בין סוגים שונים של שיעורים למעקב אחר מגמות במקרי רצח: השיעור האינפורמטיבי ביותר הוא לא תמיד הנפוץ ביותר.

בשלב השני נשווה בין שיעורי מקרי הרצח בישראל לשיעורים בכמה מדינות אחרות שבהן ההכנסה לנפש היא גבוהה או גבוהה עד בינונית. השוואה זו מראה בין השאר כי בעוד השיעורים בקרב האוכלוסייה היהודית ברובה בישראל צנחו לרמות נמוכות מאוד – מרחק נגיעה מהשיעורים בממלכה המאוחדת, בנורווגיה ובשווייץ, בעלות השיעור הנמוך ביותר במדינות בעלות הכנסה גבוהה לנפש – שיעור מקרי הרצח באוכלוסייה הערבית בישראל נע היישר לעבר השיעור בצפון אמריקה ובדרום אמריקה – הגבוה ביותר. למעשה, אם מביאים בחשבון גם את העלייה בשיעור מקרי הרצח בקרב יהודים ואחרים ב-2023, היחס בין שיעור מקרי הרצח בקרב ערבים ובקרב יהודים בישראל בשנת זו עומד על 1:13. יחס זה גדול פי 1.6 מן היחס בין שיעורי מקרי הרצח בקרב שחורים ובקרב לבנים בארה"ב.

מהו המדד הנכון למעקב אחר מקרי רצח?

ישנה הסכמה רחבה שהשימוש במספרים מוחלטים כדי לעקוב אחר שינויים לאורך זמן הוא בעייתי, משום שתיאורטית, ישנה אפשרות ששינויים אלו ינבעו רק מתנדודות בגודל האוכלוסייה. הסתייגות זו נכונה במיוחד במקרה של ישראל, שבה קצב גידול האוכלוסייה בעשורים האחרונים הוא 1.9% בממוצע בשנה.

הפתרון המקובל לבעיה זו הוא להשתמש במדד לנפש, המוצג לרוב כמספר מקרי הרצח ל-100 אלף איש. זהו "שיעור מקרי הרצח" הסטנדרטי שתמצאו, למשל, אם תחפשו מידע על רצח חוצה לאומים באתר [Our World in Data](#). יתרונו של מדד זה הוא שקל מאוד להשתמש בו, וזו גם הסיבה שהוא נפוץ כל כך. כל מה שצריך הוא מספר המקרים – במקרה זה מספר מקרי הרצח – וגודל האוכלוסייה, רצוי בנקודת אמצע השנה. עם זאת, מאחר שמדידה במונחים לנפש משתמשת בכלל האוכלוסייה כמכנה, התוצאה הופכת למה שהדמוגרפים מכנים "שיעור גולמי". שיעורים גולמיים עלולים להטעות כאשר משתמשים בהם לתאר מגמות בהתנהגות בעלת דפוס גילים ברור. זה המקרה ברצח או בפשיעה אלימה באופן כללי: שניהם מתבצעים הרבה יותר על ידי גברים צעירים.

שתי שאלות נובעות מכך. ראשית, באיזו מידה משקפים שינויים לאורך זמן בשיעור הגולמי של מקרי רצח את השינויים בחלקם של הגברים הצעירים באוכלוסיית המדינה? שנית, באיזו מידה משקפים ההבדלים בשיעור מקרי הרצח **במדינות שונות** את ההבדלים בחלקם של הגברים הצעירים באוכלוסיית אותן המדינות? חלק זה יכול להשתנות בקצב שונה מאוד מקצב גידול האוכלוסייה במדינה.

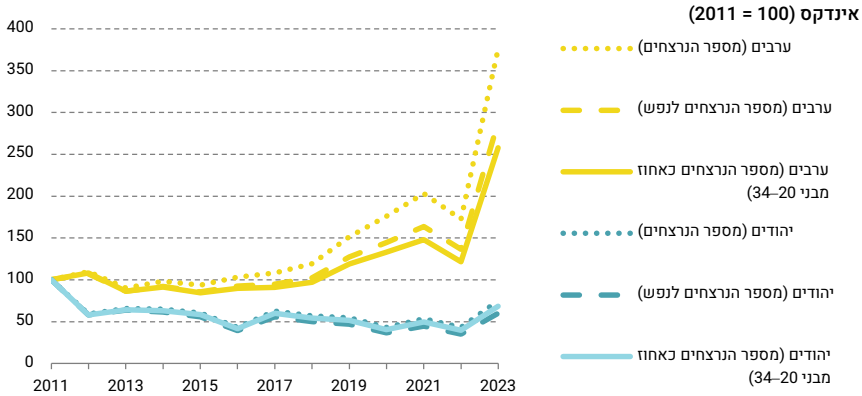
מחקרים אמפיריים שבחנו נתוני פשיעה לאורך זמן בקבוצות גיל שונות במגוון חברות הראו ששיעורי הפשיעה, ובעיקר שיעורי הרצח, מתחילים לעלות בסוף שנות העשרה ויורדים לקראת סוף שנות העשרים לחיים (Hirschi & Gottfredson, 1983; Pampel & Gartner, 1995). אם הנטייה לביצוע רצח מגיעה לשיא בקרב צעירים, הרי חשבון דמוגרפי פשוט יכול לנבא שיעורי רצח גבוהים יותר בחברה עם שיעור גדול יותר של צעירים. נוסף על כך נמצא כי לגודלה (המספרי) של קבוצת הגיל באוכלוסייה עשויה להיות השפעה ניכרת על שיעור מקרי הרצח. Easterlin (1987) השווה בין קבוצות של טווחי גיל דומים בגדלים שונים והראה כי בקבוצות גדולות יותר, כאשר צעירים נכנסים לגיל העבודה קשה להם יותר למצוא עבודה, להתקדם בתפקיד ולהשיג העלאה בשכר. קושי זה בהשגת הצלחה כלכלית עשוי להעלות את שיעורי הפשיעה. לעומת זאת, כאשר קבוצת הצעירים קטנה יותר פתוחות לפניהם הזדמנויות טובות יותר ולכן הם חווים פחות מתחים, וכתוצאה מכך הפשיעה בקרבם נמוכה יותר (Yang, 2008).

נחזור כעת ליחס בין קצב גידול האוכלוסייה ובין השינוי בחלקם של הגברים הצעירים במדינה. בישראל, בין השנים 2011 ו-2023 גדלו האוכלוסייה היהודית והערבית בישראל ב-24.9% וב-30.3%, בהתאמה (גידול שנתי ממוצע של 1.85% בקרב היהודים ו-2.20% בקרב הערבים). במהלך אותה תקופה גדל מספרם של הגברים היהודים בני 20–34 רק ב-9.9% (מ-665.9 אלף ל-731.6 אלף), בעוד מספר הגברים הערבים הצעירים גדל הרבה יותר מהר מקצב גידול האוכלוסייה – ב-45.8% (מ-184.9 אלף ל-269.6 אלף). ההבדלים בין שיעורי גידול תלויי גיל אלו קשורים לאי-סדירות במבנה הגילים בישראל (וינרב, 2020).

לשיעורי הגידול הדיפרנציאליים של היהודים והערבים יש השפעה על שיעורי מקרי הרצח. אילו שיעור מקרי הרצח ל-100 אלף איש באוכלוסייה הערבית היה נותר יציב ברמה שהיה בשנת 2011, המספר המוחלט של מקרי רצח היה צריך לגדול עד שנת 2023 בהתאם לשיעור הגידול של האוכלוסייה – 30.3%. ואילו שיעור מקרי הרצח ל-100 אלף גברים בני 20–34 באוכלוסייה הערבית היה נותר יציב ברמה שהיה בשנת 2011, המספר המוחלט של מקרי רצח היה צריך לגדול עד 2023 ב-45.8%. באוכלוסייה היהודית הגידול היה צריך להיות צנוע יותר – 24.9% (לאוכלוסייה של 100 אלף) ו-9.9% (ל-100 אלף גברים בני 20–34).

תרשים 2 מציג את הנתונים של מקרי רצח בישראל מאז 2011 בקרב ערבים (הקווים הצהובים) ויהודים (הקווים הכחולים), תוך שימוש בשלושת המדדים שנדונו לעיל. הקווים המנוקדים מייצגים את השינוי במספרים המוחלטים של מקרי רצח שהובאו בתחילת המאמר; הקווים המקווקווים מייצגים את השינוי בשיעור הגולמי של מקרי רצח לנפש, כלומר ל-100 אלף איש באוכלוסייה; והקווים המלאים מתארים את השינוי בשיעור מקרי הרצח ל-100 אלף גברים צעירים. כדי לאפשר השוואה נוחה בין התוצאות שהניבו המדדים השונים שקללנו אותן, תוך שימוש בשנת 2011 כשנת הבסיס.

תרשים 2. מגמות בשיעור מקרי הרצח ובמספרם המוחלט, לפי מדד ותת-אוכלוסייה

מקור: וינרב ואחרים, מרכז טאוב | נתונים: עבור מספר מקרי הרצח בשנים 2011-2015 הנתונים לקוחים מדיווחים בתקשורת; עבור השנים 2016-2023 הנתונים לקוחים ממשטרת ישראל לפי חוק חופש המידע (בקשות מס' 949/23, 1106/23, 5/24); הנתונים לגבי אוכלוסייה לקוחים מתוך השנתון הסטטיסטי של הלמ"ס על האוכלוסייה באמצע השנה (שנים שונות), כולל תחזית האוכלוסייה לשנת 2023.

בתרשים 2 ניתן לראות בבירור כי בקרב היהודים, בין שנת 2011 ל-2012 הייתה צניחה חדה במספר המוחלט של מקרי רצח ובישעורים המקבילים. לאחר מכן הירידה נמשכה אך בקצב הרבה יותר איטי. כתוצאה מכך, בשנת 2022 היו שיעורי מקרי הרצח בקרבם נמוכים ב-60%-65% מן השיעורים בשנת 2011, אם כי בשנת 2023 הם שבו לערכים שהיו ב-2013-2014. גם אם נתחיל את המדידה בשנת 2012 כדי לנטרל את הירידה החרیגה של 2011-2012, השיעורים בשנת 2022 היו נמוכים ב-30%-40% מרמתם בשנת 2012. כך או כך, מדובר בירידות משמעותיות.

בקרב הערבים המגמות שונות, אבל בולטת במיוחד העלייה המהירה בשיעור מקרי הרצח לאחר 2017. למעשה, בין השנים 2013 ו-2017 שיעורי מקרי הרצח בקרבם היו נמוכים משהיו ב-2011 או ב-2012, אף שהמספר המוחלט של מקרי רצח החל לטפס מעלה כבר ב-2016.

בהינתן הגידול החד הן במספר מקרי הרצח והן במספר הערבים בני 20-34, ישנם הבדלים גדולים בהרבה בין המדדים השונים באוכלוסייה הערבית ובין המדדים באוכלוסייה היהודית. למעשה, בשנת 2023 היו רציחות רק בחברה הערבית. במונחים מוחלטים מדובר בפי 3.8 ממספר הרציחות בשנת 2011 ופי 3.6 ממספרן ב-2016. במונחים של שיעורים לנפש זהו גידול של פי 2.9, ובמונחים של שיעורים ל-100 גברים ערבים צעירים זהו גידול של פי 2.8 מאז 2011.

ואולם, בדיקת מגמות העלייה משנת 2011 עשויה להטעות, בייחוד באוכלוסייה הערבית, משום שעד סביבות 2018 היו שיעורי מקרי הרצח בקרבם נמוכים בהשוואה לשנת 2011. אם נשתמש ב-2018 כשנת הבסיס פירוש הדבר שהיה גידול של פי 2.8 בשיעור הרציחות בתוך חמש שנים. זהו גידול עצום.

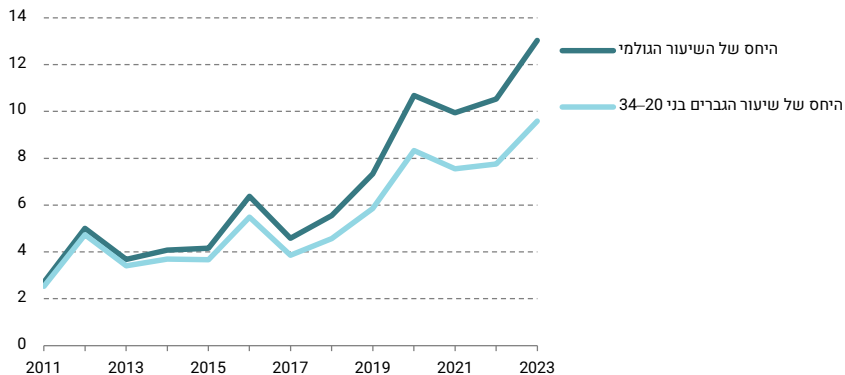
הירידה החדה בשיעורי מקרי הרצח בשנת 2022 בחזרה לרמות של 2019 גם היא שווה התייחסות. לא נוכל לייחס את הירידה הזאת לגורם יחיד כלשהו, אך בהינתן העובדה שקהילות אינן משתנות באופן דרסטי בשנה אחת (למעט אסונות), ירידה זו מרמזת על כך שמדיניות הטיפול באלימות באוכלוסייה הערבית – או דרכי אכיפתה – בשנת 2022 הייתה שונה.

לבסוף, להבדלים הניכרים בין המסלולים של שיעורי מקרי הרצח באוכלוסייה הערבית ובאוכלוסייה היהודית עד שנת 2022 יש השלכות ברורות על דפוסי אי-השוויון בתמותה. תרשים 3 מתאר את היחס בין שיעור מקרי הרצח בקרב ערבים לשיעור בקרב יהודים. הקו הכהה הוא היחס של השיעור הגולמי, והבהיר הוא היחס של שיעור הגברים הצעירים.

התרשים מראה כי עד שנת 2015 עמד היחס בשני סוגי השיעורים על 1:4 במוצע. בשנים 2020–2022, היחס של השיעור הגולמי היה בסביבות 1:10 והיחס בקרב גברים צעירים בסביבות 1:8, ובשנת 2023 הוא הגיע ל-1:13 ו-1:10, בהתאמה. במבט השוואתי, היחס בין שיעורי הרציחות של שחורים ולבנים בארה"ב בשנים שלפני מגפת הקורונה היה בערך 1:8⁵. במילים אחרות, גם אם בארה"ב שיעורי הרציחות גבוהים בהרבה (נראה זאת להלן), ההבדל בין שיעורי הרציחות בקרב יהודים וערבים בישראל בשנת 2023 היה גדול פי 1.6 מההבדל בין שיעורי הרציחות בקרב שחורים ולבנים בארה"ב.

5 ראו באתר של CDC (המרכזים לבקרת מחלות ומניעתן), About Underlying Cause of Death, QuickStats: Age-Adjusted Homicide Rates, by Race/Ethnicity – וכן – 1999–2020; וכן – National Vital Statistics System, United States, 2015–2016.

תרשים 3. היחס בין שיעור מקרי הרצח בקרב ערבים לשיעור בקרב יהודים

מקור: וינרב ואחרים, מרכז טאוב | נתונים: עבור מספר מקרי הרצח בשנים 2011–2015 הנתונים לקוחים מדיווחים בתקשורת; עבור השנים 2016–2023 הנתונים לקוחים ממשטרת ישראל לפי חוק חופש המידע (בקשות מס' 949/23, 1106/23, 5/24); הנתונים לגבי אוכלוסייה לקוחים מתוך השנתון הסטטיסטי של הל"מ על האוכלוסייה באמצע השנה (שנים שונות), כולל תחזית האוכלוסייה לשנת 2023.

מבט בין-לאומי

כדי לקבל נקודת מבט שונה על שיעורי מקרי הרצח בקרב שתי תת-האוכלוסיות העיקריות בישראל אנחנו משווים אותם לשיעורים ב-32 מדינות אחרות ב-OECD שעבורן יש לנו נתונים הן לגבי מבנה הגילים באוכלוסייה והן לגבי מספר מקרי הרצח בשנת 2019 (השנה האחרונה שלגביה פורסמו נתונים במגוון רחב של מדינות).⁶

כפי שרואים בלוח 1, השיעור הגולמי של מקרי רצח בישראל בשנת 2019 היה 1.56 ל-100 אלף איש – השיעור העשירי הגבוה ביותר (1.59 בשנת 2020, 1.84 בשנת 2021, 1.50 בשנת 2022 ו-3.04 בשנת 2023). באותה שנה, השיעור הגולמי בקרב הערבים היה 4.9 מקרי רצח ל-100 אלף איש, ובקרב יהודים – 0.67 מקרים. שיעורים אלו מציבים את הערבים בישראל קצת מתחת לארה"ב בשיעור הגולמי של מקרי רצח, במקום החמישי הגבוה ביותר, ואת היהודים בין ספרד לשווייץ, במקום החמישי הנמוך ביותר.

6 אנחנו משתמשים בנתונים מ-Our World in Data. המאגר משלב נתונים ממספר מקורות. במדינות ה-OECD שבהן אנחנו מתמקדים, הנתונים מדווחים ישירות על ידי כל מדינה למאגר נתוני התמותה של ארגון הבריאות העולמי, משרד האו"ם לסמים ופשיעה (UNODC) ופרויקט נטל התחלואה העולמי (Global Burden of Disease) של IHME. ישנה שונות קלה בין נתוני התמותה של שלושת הארגונים הללו, שמקורה בהבדלים בשיטות הקידוד, העיבוד וההחלקה שהם משתמשים בהן. עם זאת, הדירוג של ישראל בין המדינות, שבו אנחנו מתמקדים כאן, עקבי למדי.

מאחר שבישראל יש שיעור גדול יחסית של מבוגרים צעירים – בשנת 2019, 21.3% מהאוכלוסייה היו בני 20–34 (20.0% בקרב היהודים ו-24.9% בקרב הערבים), לעומת ממוצע של 19.1% ב-32 המדינות האחרות ברשימה זו – הגיוני להשוות את ישראל למדינות אלו גם תוך שימוש במדד החלופי, שמשקלל את מספר האנשים בני 20–34 במדינה. במדד זה ישראל צונחת למקום החמישה-עשר הגבוה ביותר, עם 7.7 מקרי רצח ל-100 אלף בני 20–34. עם זאת, חלוקה לתת-אוכלוסיות ממקמת את הערבים במקום השישי הגבוה ביותר, עם 20.3 מקרים, ואת היהודים במקום הרביעי הנמוך ביותר, בדיוק מתחת ליפן, עם 3.5 מקרי רצח ל-100 אלף בני 20–34.

כאשר אנחנו מכניסים ללוח הזה את השיעורים בישראל 2023 – בהנחה, לצורך הטיעון, שהשיעורים במדינות האחרות הללו נותרים יציבים – ההבדלים נעשים מובהקים אפילו יותר. הערבים, עם 11.1 מקרי רצח ל-100 אלף נפש ו-43.9 מקרים ל-100 אלף בני 20–34, מטפסים למקום השלישי הגבוה ביותר, משאירים את ארה"ב הרחק מאחור ומפגרים רק אחרי מקסיקו וקולומביה. בינתיים, השיעור הגולמי בקרב היהודים – 0.85 מקרי רצח ל-100 אלף נפש – מעלה אותם אל מעל איטליה, צרפת והולנד, אבל משאיר אותם הרבה מתחת לשוודיה, ניו זילנד, קוריאה הדרומית ומדינות אחרות בעלות שיעורי אלימות נמוכים יחסית; והשיעור של 4.6 מקרים ל-100 אלף בני 20–34 מציב אותם בשליש התחתון של הטבלה. ראוי גם לציין כי אילו שיעור מקרי הרצח בקרב היהודים היה נותר השנה כמו בשנת 2022, הם היו מדורגים במקום הנמוך ביותר במונחים של נתוני 2019.

לוח 1. שיעורי מקרי הרצח ב-33 מדינות OECD, לפי מכה, 2019

מספר מקרי רצח לכל 100 אלף נפש (בני 20-34)	מדינה	דירוג	מספר מקרי רצח לכל 100 אלף נפש (כל הגילים)	מדינה	דירוג
144.3	קולומביה	1	35.71	קולומביה	1
101.0	מקסיקו	2	24.55	מקסיקו	2
43.88	ישראל: ערבים (2023)		11.11	ישראל: ערבים (2023)	
40.10	לטביה	3	7.08	לטביה	3
26.30	ארה"ב	4	5.40	ארה"ב	4
26.30	אסטוניה	5	4.90	ישראל: ערבים (2019)	
20.30	ישראל: ערבים (2019)		4.45	אסטוניה	5
18.90	צ'ילה	6	4.36	צ'ילה	6
11.40	סלובקיה	7	2.17	סלובקיה	7
9.33	פורטוגל	8	1.97	טורקיה	8
8.62	טורקיה	9	1.60	פולין	9
8.49	פולין	10	1.56	ישראל (2019)	10
8.31	הונגריה	11	1.56	פורטוגל	11
8.18	פינלנד	12	1.51	קנדה	12
7.75	קנדה	13	1.49	פינלנד	13
7.71	יוון	14	1.49	הונגריה	14
7.70	ישראל (2019)	15	1.43	בלגיה	15
7.69	בלגיה	16	1.40	קוריאה הדרומית	16
7.07	קוריאה הדרומית	17	1.31	אוסטרליה	17
6.08	שוודיה	18	1.28	ניו זילנד	18
6.05	אוסטרליה	19	1.26	יוון	19
6.04	ניו זילנד	20	1.17	שוודיה	20
5.75	סלובניה	21	0.99	צ'כיה	21
5.66	צ'כיה	22	0.92	סלובניה	22
5.11	איטליה	23	0.85	ישראל: יהודים ואחרים (2023)	
4.61	צרפת	24	0.84	הולנד	23
4.58	ישראל: יהודים ואחרים (2023)		0.81	צרפת	24
4.51	ספרד	25	0.81	איטליה	25
4.47	הולנד	26	0.79	אוסטריה	26
4.23	גרמניה	27	0.75	דנמרק	27
4.21	אוסטריה	28	0.73	גרמניה	28
3.84	דנמרק	29	0.73	ספרד	29
3.74	יפן	30	0.67	ישראל: יהודים ואחרים (2019)	
3.50	ישראל: יהודים ואחרים (2019)		0.62	שווייץ	30
3.32	שווייץ	31	0.61	נורווגיה	31
3.01	נורווגיה	32	0.56	יפן	32
2.60	הממלכה המאוחדת	33	0.51	הממלכה המאוחדת	33

ומה בעשור הקרוב?

הנתונים מראים כי הערבים בישראל חשופים לסיכון לרצח בקנה מידה שונה לגמרי לעומת בני ארצם הלא-ערבים, בעיקר היהודים. מדאיג אף יותר הוא שבשנים 2017–2022 פנו שיעורי מקרי הרצח של ערבים ושל יהודים לכיוונים מנוגדים, וההיפוך שאירע במגמת העלייה באוכלוסייה הערבית ב-2022 נעלם כלא היה. כתוצאה מכך, בעוד שיעור מקרי הרצח באוכלוסיית הרוב היהודית צנח עד 2022 לרמות שניתן למצוא בכמה מהמדינות הפחות אלימות בקרב המדינות בעלות הכנסה גבוהה לנפש, השיעור בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל נע היישר לעבר השיעורים בצפון אמריקה או בדרומה. הוא עדיין לא הגיע לרמה של מקסיקו או קולומביה, אך הוא השאיר את צ'ילה, ארגנטינה וארה"ב הרחק מאחור. עוד מראים הנתונים כי בעוד הגידול באוכלוסייה, ובייחוד של קבוצת המבוגרים הצעירים, מסביר חלק ממספר מקרי הרצח המתרבים באוכלוסייה הערבית, נתח גדול הרבה יותר נובע מעלייה מתמשכת בשיעור הכללי של מקרי רצח: **גידול של פי 2.8 בין השנים 2018 ו-2023.**

במהלך השנים הקרובות תהיה האטה חדה בשיעור הגידול של ערבים בני 20–34, בעוד זה של היהודים בגילים אלו יגדל. כאמור, הדבר קשור לחריגות המובהקות במבנה הגילים של האוכלוסייה הערבית והיהודית בישראל, שדנו בה במחקר קודם (וינר, 2020). שיעורי מקרי הרצח בחברה היהודית היו נמוכים מאוד בשנים האחרונות, אך אין שום ערובה שיישארו כך; הגידול המהיר יחסית בשיעור מקרי הרצח בקרב יהודים ב-2023 יכול להוות סימן לכך שזה מתחיל להשתנות. מבחינה סוציולוגית יש בכך היגיון. תרבות של אלימות נוטה להתפשט ולהתקבע. ככל שהתרבות הזאת תכה שורשים באוכלוסייה היהודית, השילוב של גידול האוכלוסייה והעלייה בשיעורי האלימות יוביל לעליות חדות בהרבה במספר מקרי הרצח באוכלוסייה זו. זה בדיוק מה שקרה באוכלוסייה הערבית בשש השנים האחרונות.

ספרות ותיקה במדעי החברה מראה שאלימות נוטה להתגבר בתקופות של חוסר יציבות תרבותית, נורמטיבית וכלכלית. אף שהאתגרים שישראל ניצבת בפניהם בשל הגידול באוכלוסייתה שונים למדי מאלה שעמם מתמודדות רוב המדינות האחרות בעלות הכנסה גבוהה לנפש – למשל, הצטמקות אוכלוסיית הצעירים – היא עדיין חולקת עם המדינות הללו היבטים אחדים של חוסר יציבות: המעבר לכלכלת שירותים שבה יש ערך גבוה יותר להשכלה; היחלשותם של מבני סמכות מסורתיים; רמות גבוהות של אי-שוויון (אם כי אי-השוויון בישראל פחת במידת מה בעשור לפני הקורונה, בין השאר משום שהקבוצות שהגיעו לגיל הכניסה לשוק העבודה בראשית שנות העשרה של מאה זו היו קטנות יותר). ומעבר לכל אלה יש מגוון רחב של אתגרים נוספים – חברתיים-כלכליים, תרבותיים ופוליטיים – אשר מזינים את העליות הגדולות הללו בשיעורי האלימות והרצח.

ומדוע אכפת למרכז טאוב מכל זה? משום שאלמות מתמשכת בטווח הבינוני והארוך משפיעה במישרין על הזדמנויות כלכליות: המשקיעים יחפשו מקומות אחרים להשקיע בהם, האנשים המוכשרים ביותר יעזבו, ואלה שיישארו יבלו יותר מזמנם מאחורי גדרות או בחיקם המגונן של שכונותיהם ומעגליהם החברתיים. לכל אחד מאלה יש השפעות שליליות על התפתחות חברתית וכלכלית במגוון תחומים, לרבות בריאות, חינוך ורווחה, שעומדים במוקד פעילותנו המחקרית.

אנחנו חוזרים אפוא על קריאתנו במחקרנו הקודם והמקיף יותר – שעסק באלמות הגואה בישראל, ובפרט בקרב הקהילות הערביות – לקובעי המדיניות ולרשויות הביטחון במדינה: הגיע הזמן לפעול, ויפה שעה אחת קודם.

מקורות

וינרב, א' (2020). **תחזית אוכלוסיית ישראל, 2017–2040**. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

וינרב, א' (2021). **על הקשר בין ריבוי צעירים, פשיעה אלימה ומחסורים בשוק הנישואים הערבי בישראל**. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

Easterlin, R. A. (1987). *Birth and fortune: The impact of numbers on personal welfare*. University of Chicago Press.

Hirschi, T., & Gottfredson, M. (1983). Age and the explanation of crime. *American Journal of Sociology*, 89(3), 552–584.

Pampel, F. C., & Gartner, R. (1995). Age structure, socio-political institutions, and national homicide rates. *European Sociological Review*, 11(3), 243–260.

Yang, Y. (2008). Social inequalities in happiness in the United States, 1972 to 2004: An age-period-cohort analysis. *American Sociological Review*, 73(2), 204–226.